

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: за станом на 22.12.2011 р. / Верховна Рада України. – 1992. – № 31, ст.440.
2. Податковий Кодекс України: за станом на 03.04.2014, / Верховна Рада України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112.
3. Гершанок Л. В. Банкротство организаций и социальная несостоятельность работодателя: права и обязанности сторон трудового договора: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Гершанок Л. В. – Пермь, 2002. – С. 24.
4. Дубинич А. А. Правовое регулирование несостоятельности (банкротства) юридического лица: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Дубинич А. А. – Екатеринбург, 1999. – С. 22.

*О. А. Хомич,
студентка II курсу магістратури юридичного факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ АЛІМЕНТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ БАТЬКІВ ЩОДО УТРИМАННЯ ДІТЕЙ НА ПРИКЛАДІ ПРИМУСОВОГО СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ ІЗ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ БОРЖНИКА

Актуальність теми дослідження. В усі часи сімейні зв'язки вважалися найбільш міцними, оскільки членів сім'ї об'єднувала кровна спорідненість або добровільне осмислене прийняття на себе батьківських обов'язків (усиновлення). Поряд з правом кожного на утворення сім'ї існує обов'язок піклуватися про членів своєї сім'ї.

Не зважаючи на те, що ст. 180 Сімейного кодексу України закріпила конституційний принцип, згідно з яким батьки зобов'язані утримувати своїх дітей, дієвих механізмів гарантування їх виконання державою забезпечено не було. На сьогоднішній день, є досить розповсюдженими випадки, коли один з батьків, якому присуджено сплачувати аліменти, ухиляється від свого обов'язку.

Не зважаючи на той факт, що можливість примусового стягнення аліментів на дитину із заробітної плати боржника, хоча і є в умовах сьогодення одним з найбільш розповсюджених способів реалізації виконання обов'язку по утриманню своїх дітей, але його реалізація на практиці є досить проблематичною.

Аналіз стану дослідження. Більшість досліджень в царині аліментних зобов'язань на сьогоднішній день є дослідженнями відповідно до радянського законодавства – Кодексу про сім'ю та шлюб 1969 року, зокрема (В.П. Юрасов, А.М. Рабець, М.В. Антокольська, О.Й.Пергамент, З.В. Ромовська). Ще до вступу в силу 1 січня 2004 року Сімейного кодексу України в 2003 р. Л.В. Афанасьєвою була захищена дисертація «Аліментні правовідносини в Україні» та Л.В. Сапейко – дисертація «Правове регулювання аліментних обов'язків батьків та дітей», в яких реалізована ідея комплексного підходу до багатьох проблем цього інституту в цілому.

Метою статті є розгляд найважливіших теоретичних та практичних проблем, що стосуються виконання аліментного зобов'язання між батьками і діть-

ми, а також розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення даного правового інституту.

Виклад основного матеріалу. Однією з найбільш поширених категорій невиконання судових рішень є навмисна несплата аліментів. Ухиленням від сплати аліментів слід вважати дії або бездіяльність винної особи, спрямовані на невиконання рішення суду про стягнення з неї на користь стягувача визначеної суми аліментів [5, с. 14].

Відповідно до ст. 68 Закону України «Про виконавче провадження» при примусовому виконанні рішень про стягнення періодичних платежів, в першу чергу, проводяться стягнення з заробітної плати, пенсії, стипендії та інших доходів платника. Відрахування проводяться з фактичного заробітку, пенсії, стипендії та інших доходів боржника на підставі постанови державного виконавця про стягнення аліментів.

В сучасних економічних умовах, нажаль, часто трапляється, що особа, зобов'язана сплачувати аліменти, працює у підприємця без оформлення на роботу згідно з вимогами КЗпПУ [3], тобто за всіма ознаками вважається безробітною, хоча насправді отримує відповідну заробітну плату. Дані виплати ніде не обліковуються і звернути на них стягнення аліментів немає можливості. Така ситуація призводить до того, що одержувачі аліментів звертаються за отриманням соціальної допомоги, тому що підтвердити наявність у боржника доходу документально неможливо.

Хоча ст.ст. 164, 165 Кримінального кодексу України [2] передбачається відповідальність за ухилення від сплати аліментів, на практиці вона застосовується досить рідко.

У більшості випадків після того, як попередять боржника, що його буде притягнуто до кримінальної відповідальності за ухилення від сплати аліментів, він у рахунок погашення заборгованості вносить деяку суму коштів, після чого виплата аліментів знову припиняється.

Ухилення від сплати аліментів і ухилення від утримання суб'єктів аліментного зобов'язання утворюють склад злочину лише у випадку, коли воно є злісним. Відповідно до чинного законодавства за наявності ознак злісного ухилення від сплати аліментів державний виконавець за заявою стягувача направляє до територіального відділу внутрішніх справ подання про притягнення боржника до кримінальної відповідальності.

Поняття злісності належить до оціночних категорій і має бути визначено у кожному конкретному випадку. Визнання судом ухилення злісним повинно бути належним чином вмотивовано у вироку. Про злісний характер ухилення можуть свідчити тривалість ухилення, продовження ухилення після попередження про необхідність виконання свого обов'язку та можливість кримінальної відповідальності з боку судді чи державного виконавця, неодноразові звернення потерпілого чи інших осіб до винної особи з цього приводу тощо.

Якщо внаслідок несплати аліментів виникає заборгованість, то державний виконавець повинен з'ясувати, чи не виникла вона через ухилення боржника від свого обов'язку [6, с. 92]. Зокрема, дослідженню підлягають такі обставини:

- з якого часу виникла заборгованість;
- спосіб життя, який вів боржник протягом цього часу;

- наявність у нього тимчасових грошових доходів;
- чи отримував боржник доходи від земельного та майнового паю.

Розмір заборгованості за аліментами обчислюється державним виконавцем, а у разі спору – судом [6, с. 93].

Правила нарахування заборгованості по аліментах залежать від того, який їх вид було присуджено судом. Тут можливі два варіанти:

- а) сплата аліментів у твердій грошовій сумі (ст. 184 СК України);
- б) сплата аліментів у частці від заробітку (доходу) матері, батька дитини (ст. 183 СК України) [1].

Якщо аліменти присуджено у твердій грошовій сумі, то розмір заборгованості, незалежно від того, чи працює боржник, чи ні, визначається сумою коштів, яку боржник має щомісяця сплачувати згідно з рішенням суду.

Якщо розмір аліментів, визначений судом у твердій грошовій сумі, менше 30 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, то дитині має бути призначена державна допомога в розмірі різниці між визначеним розміром аліментів і 30 відсотками прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Державний виконавець обчислює розмір заборгованості зі сплати аліментів, складає відповідний розрахунок та повідомляє про нього стягувачеві і боржникові:

- у разі якщо виконавчий документ уперше надійшов для виконання;
- за заявою сторін виконавчого провадження;
- в інших передбачених законом випадках [4].

У разі сплати аліментів за місцем роботи, місцем виплати пенсії, стипендії заборгованість за аліментами погашається за заявою платника шляхом відрахувань із його заробітної плати, пенсії, стипендії за місцем їх одержання або стягується за рішенням суду.

Відповідно до п. 4 ст. 194 СК України заборгованість за аліментами стягується незалежно від досягнення дитиною повноліття, а у випадку, передбаченому ст. 199 СК України, – до досягнення нею двадцяти трьох років [1].

Якщо за виконавчим листом, пред'явленим до виконання, аліменти не стягуються у зв'язку з розшуком платника аліментів або у зв'язку з його перебуванням за кордоном, вони мають бути сплачені за весь минулий час (частина друга ст. 194 СК України). Такими є загальні положення щодо стягнення заборгованості за аліментами [1].

На практиці у державних виконавців виникають проблеми з правильним розрахунком заборгованості за аліментами та порядком їх погашення (ст. 195 СК). Обчислюючи заборгованість за аліментами, присудженими у частці від заробітку (доходу), державний виконавець повинен виходити з фактичного заробітку (доходу), який платник аліментів одержував за час, протягом якого не проводилось їх стягнення. Тут можна виходити з декількох можливих ситуацій:

- як правило, державна виконавча служба отримує виконавчий лист і повинна відкривати виконавче провадження, а також подавати інформацію до установи, де працює, навчається платник, про необхідність відрахування з платника певного відсотку його доходу (заробітної плати). Але на практиці іноді мають місце випадки, коли така офіційна інформація не надходить до відповідних установ протягом 6 місяців і більше. У такому разі говорити про заборго-

ваність і вину платника ми не можемо, оскільки заборгованість виникла внаслідок бездіяльності державного виконавця. Тому у цій ситуації застосовувати неустойку згідно зі ст. 196 СК неможливо. Так само не можна говорити про вину платника, якщо відрахування не здійснювалось з вини бухгалтерії установи або підприємства, де він працює. Але погасити заборгованість за аліментами платник повинен, тому питання стоятиме про погашення заборгованості у розстрочку чи єдиним платежем, а також про можливість відстрочки сплати заборгованості;

– якщо ж заборгованість виникла внаслідок ухилення платника від сплати аліментів, то, крім заборгованості за аліментами, має нараховуватись неустойка. Вважається, що у такому разі перед судом стоятиме питання про кримінальну відповідальність платника за ст. 164 КК, розстрочку або відстрочку сплати аліментів, коли вони мають значний обсяг, чи погашення заборгованості за рахунок нерухомого майна.

У ч. 2 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» [4] має місце положення про те, що у разі наявності заборгованості зі сплати аліментів понад три місяці стягнення може бути звернено на майно боржника.

З аналізу цієї частини коментованої норми можна зробити висновок, що перехід від одного способу стягнення – періодичних аліментних платежів, до іншого – звернення стягнення на майно боржника, здійснюється за прямою «вказівкою» Закону і не потрібно звертатися до суду в порядку ст. 33 ЗУ «Про виконавче провадження». Але тут треба враховувати, що це положення застосовується при наявності таких юридичних обставин:

- 1) у разі неможливості стягнення аліментів із заробітної плати чи інших доходів боржника протягом трьох місяців підряд;
- 2) боржник не працює і не одержує доходів.

Щодо самого порядку стягнення аліментів, передбаченого ч. 2 ст. 74 ЗУ «Про виконавче провадження», то на практиці його реалізація є досить проблемною, оскільки спроби приховання боржником власного майна, на сьогоднішній день, мають масовий характер, що, в свою чергу, є однією з причин неможливості на практиці виконати рішення суду чи іншого органу [7, с.653-655].

Відповідно до ст. 197 СК України суд може відстрочити або розстрочити сплату заборгованості за аліментами, враховуючи матеріальне становище та сімейний стан платника аліментів [1]. За позовом платника аліментів суд вправі повністю або частково звільнити його від сплати заборгованості за аліментами. Це може мати місце у випадку, коли буде встановлено, що заборгованість виникла у зв'язку з тяжкою хворобою платника аліментів або іншою обставиною, що має істотне значення.

Отже, можна однозначно стверджувати, що головні труднощі у процесі врегулювання спірних питань між сторонами при стягненні аліментів трапляються саме на стадії виконання рішення суду. З огляду на це, механізми регулювання даного процесу потребують подальшого вдосконалення на національному та міжнародному рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сімейний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст.135.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. №2341-III (Редакція станом на 05.12.2012 р.).
3. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. №322-VIII (Редакція станом на 09.12.2012 р.)
4. Закон України «Про виконавче провадження» // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №45. – Ст. 476.
5. Козлов С. Аліменти по-новому: майнові відносини батьків та дітей/ С.Козлов// Юридична газета, 2005. – №6. – С. 14.
6. Сапейко Л.В. Визначення розміру аліментів на неповнолітніх дітей за новим Сімейним кодексом України // Проблеми законності. – 2003. – №63. – С. 92 – 95.
7. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Щербак СВ. Закони України «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: Науково – практичний коментар. – К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2008. – 1172 с. – (Серія «Процесуальні науки»).

*О. О. Хомутовська,
студентка IV курсу юридичного факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

МІСЦЕ МІЖНАРОДНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ: ДОКТРИНАЛЬНИЙ ОГЛЯД

Питання міжнародного цивільного процесу – одне з найбільш дискусійних питань юридичної доктрини та практики. Складність його полягає в неоднозначності правової природи. Межі дослідження цього інституту лежать в площині міжнародного приватного права та цивільного процесу. Саме такий дуалізм витоків обумовлює проблематику дослідження міжнародного цивільного процесу.

Посилення глобалізації, розвиток міжнародних зносин, удосконалення нормативного регулювання приватноправових відносин – це не вичерпний перелік причин з якими пов'язується посилення ролі міжнародного цивільного процесу не лише в сфері правосуддя, а й в правовідносинах як між приватноправовими, так публічно правовими суб'єктами.

Майже століття не припиняються дискусії про місце та зміст міжнародного цивільного процесу в системі права і його співвідношення з міжнародним приватним й цивільним процесуальним правом серед науковців: Т. Яблочков, І. Перетерський, С. Крилов, Л. Лунц, І. Бліщенко; вітчизняні вчені: Г. Матвеев, Ю. Матвеев, В. Корецький; правники іноземних держав: М. Иссад (Алжир), Дж. Чешир, П. Норт (Великобританія), ін. Сьогодні питання міжнародного цивільного процесу особливо актуальні для новоутворених держав, у тому числі й для України.

Мета дослідження: з'ясування ролі та місця міжнародного цивільного процесу в системі права. В процесі досягнення визначеної мети бути опрацьовані як нормативні та прецедентні джерела, так і доктрина української та зарубіжної наукової думки у сфері цивільного процесу та міжнародного приватного права.